

AISČIAI – PRŪSAI – LATVIAI – LIETUVIAI

* Východní okraj baltského areálu: Možajsk, Kaluga, Briansk; Stěžejní studie: Vladimir Toporov a Oleg Trubačov, Lingvistická analýza hydronym horního toku Dniepru, Moskva 1962.

* Západní okraj areálu: cca. bývalé východní Prusko, dnes Kaliningradská enkláva RF.

Aisčiai – Aistové

- o kmeni Aistů (*Aestiorum gentes*) první se zmínil Tacitus ve svém traktátu *Germania*, r. 98: Ergo iam dextro Suebici maris litore Aestiorum gentes adluuntur, quibus ritus habitusque Sueborum, lingua Britannicae propior. Matrem deum venerantur. Insigne superstitionis formas aprorum gestant: id pro armis omniumque tutela securum deae cultorem etiam inter hostis praestat. Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta ceterosque fructus patientius quam pro solita Germanorum inertia laborant. Sed et mare scrutantur, ac soli omnium sucinum, quod ipsi glesum vocant, inter vada atque in ipso litore legunt. Nec quae natura, quaeve ratio gignat, ut barbaris, quaesitum compertumve; diu quin etiam inter cetera eiectionamenta maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. Ipsi in nullo usu; rude legitur, informe profertur, pretiumque mirantes accipiunt

Upon the right of the Suevian Sea the Aestyan nations reside, who use the same customs and attire with the Suevians; their language more resembles that of Britain. They worship the Mother of the Gods. As the characteristic of their national superstition, they wear the images of wild boars. This alone serves them for arms, this is the safeguard of all, and by this every worshipper of the Goddess is secured even amidst his foes. Rare amongst them is the use of weapons of iron, but frequent that of clubs. In producing of grain and the other fruits of the earth, they labour with more assiduity and patience than is suitable to the usual laziness of Germans. Nay, they even search the deep, and of all the rest are the only people who gather amber. They call it glasing, and find it amongst the shallows and upon the very shore. But, according to the ordinary incuriosity and ignorance of Barbarians, they have neither learnt, nor do they inquire, what is its nature, or from what cause it is produced. In truth it lay long neglected amongst the other gross discharges of the sea; till from our luxury, it gained a name and value. To themselves it is of no use: they gather it rough, they expose it in pieces coarse and unpolished, and for it receive a price with wonder.

Jméno Aistové nacházíme v několika dalších pramenech: Cassiodorus (sekretář ostgotského krále Theodorika) cca. 523-526 zmiňuje tvary *Hestū*, *Hestis* ve svém děkovném dopisu za jantar. Poslední pramen, v němž se zmiňuje o Aistech jsou „Dějiny světa“ středověkého vědce Orosia, přesněji – překlad tohoto traktátu do (tehdejšího) anglického jazyka, který pořídil král Alfred někdy mezi r. 887 – 901. Vypráví se o příhodech jistého cestovatele Wulfstana, několikrát je zmíněno jméno Aistů: *to Ēstum, mid Ēstum, Eastland, of Eastlande*. Jméno Aistové přestává se vztahovat k baltským kmenům od IX st. Tímto jménem germánské prameny začínají označovat finské kmeny. Dodnes se zachovalo v názvu Estonska.

Etymologie: Kazimieras Būga, Kazimieras Jaunius: **aisčiai* – la. *istnieki*, s.sl. *ist* = “pokrevní / nejbližší příbuzní“. Kazimieras Kuzavinis: srov. hydronyma *Aistà*, *Aisetà*, *Aīsetas* (ide. **eis-* / **ōis-* / **is-*: „jít, téct“).

Prūsai – Prusové

Od IX. st. Prusové „vytlačili“ jméno Aistů z hist. pramenů. Etnonymum se objevuje ve mnoha latinských, germánských a slovanských kronikách ve tvarech *Bruzi*, *Pruze*, *Pruze*, *Pruzi*, gen.pl. *Pruzzorum*, *Prucorum*, gen. sg. *Pruzziae*, acc. sg. *Pruciam*. V původních pruských pramenech: adj., acc. sg. *prūsiskan*, adv. *prūsiskai*. Konkrétní obsah etnonyma Prusové není zcela jasný: nevíme, zda se tak označoval jeden konkrétní kmen nebo větší uskupení příbuzných kmenů, srov. další etnonyma ze stejného období a areálu: *Pamedē*, *Pagudē*, *Varmē*, *Notanga*, *Semba*.

Nejstarší známy pruský zápis je glosa ze 14. st.: *Kayle rekyses thoneaw labonache thewelyse Eg koyte poyte nykoyte penega doyte*. Ahoj, pane, ty nejsi dobrý kamarád, pokud chceš pít, ale peníze nechceš dát.

Elbingský slovníček (802 slov): kopie z r. 1400, originál vznikl pravděpodobně na konci 13. st. Slovníček Somona Grunava: 100 slov, 16. st. Dvoje vydání katechismu z r. 1547 (celkem asi 5 stran pruského textu). Enchiridion (čili Malý katechismus M. Luthera) z r. 1561 (54 stran pruského textu). Jazyk zanikl v XVII st.

Druhý pražský biskup a zakladatel Břevnovského kláštera Sv. Vojtěch (biřmovacím jménem Adalbert, nar. 956-957) byl 23. dubna 997 zavražděn Prusy na své misijní cestě v Prusku.

Latviai – Lotyšši

Lotyšši své zemi a sobě říkají: *Latvija, latvietis* (n. pl. *latvieši*). Jeto relativně mladý název z 19. st. V ruských letopisech z 11.-12. st. nacházíme tvar *Лотыгола* [Lotygoła]. Zřejmě se jedná o kmen Latgalců (lot. *Latgali*) a jejich území *Latgale*.

V „Livonských kronikách“ Jindřicha Lotyšše se v zápisech z r. 1206 vyskytuje věta: *Lethos, qui proprie dicuntur Lethigalli*. Od r. 1209 zůstává pouze kratší tvar *Lethhi, Letti; Lethia, Lettia*. Ještě později přibývá třetí název – *Livonia* – který ke konci „Livonských kronik“ jednoznačně dominuje. Tento tvar zůstal v oběhu až do 20. st., především v německé a ruské literatuře: *Livland, Лифляндия*, por. také polské *Inflanty*.

První lotyšsky zápis tohoto etnonyma se vyskytuje v roce 1648 a zní *latvis* (Lotyš). Slovo *Latvija* se v oběhu objevuje až v 19. st. a je odvozeno od názvu *latvis* (Lotyš). Vedle názvu *latvis* (n. pl. *latvji*) se vyskytuje *latvietis* (n. pl. *latvieši*, por. slovanské tvary: čes. *Lotyšši*, pol. *Łotysze*). Dnes neutrální a běžný název Lotyšů je *latvietis*, a *latvis* je vznešené označení, vhodné pro vysoký poetický sloh, např., používá se ve státní hymně Lotyšska.

Lietuviai – Litevci

Jediný baltský kmen, který vytvořil vlastní stát (1253). První výskyt etnonyma r. 1009, *Annales Quedlinburgenses*: „Sanctus Bruno qui cognominatur Bonifacius archiepiscopus et monachus XI. suæ conversionis anno in confinio Rusciae at Lituæ capite plexus cum suis XVIII VII Id. Martij perijt coelos.”

Litevci používají názvy *Lietuva, lietuvis / lietuviai*. V ruských letopisech *Лит(ь)ва*. (Litva). Zde *i* zcela jasně odpovídá litevskému *ie* (por. *žiema* – *zima*). V latinských a německých zápisech: *Lethovia; Lettoven; Lethovini* (por. pol. *Litwini*). Hydronymický původ z názvu malé říčky *Lietava* (?).

NĚKTERÉ DALŠÍ BALTSKÉ KMENY

Jotvingiai (Jatvehové): *Jettuen, terra Jatuitarum, Jatwesen*. Vyhlazení ve 13.-14. st.

Kuršiai (Kurové). Islandské ságy: *Kurum*; lat.: *Cori, Curland, Curones, Kuren*

O východobaltských jazycích nemáme historické zmínky. Předpokládá se, že jejich postupná asimilace se Slovy probíhala ve 4.-13. st. Zůstala toponyma a hydronyma, např., *Abelna, Upa* apod.

Galindai (Galindové). Existují dvě zmínky o kmeni *Galindū* (*Голядь*) v ruských letopisech (11. st a 12 st.). Etymologie – „lid, žijící u hranic“.